

Η αναθεώρηση της Οδηγίας για τα Δικαιώματα των Θυμάτων: μια νέα ευκαιρία για την φιλική προς τα παιδιά προσέγγιση του ανήλικου θύματος

Πάρη Ζαγούρα

Επ. Καθηγήτρια Εγκληματολογίας, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Εισαγωγή

Η έγκριση της Οδηγίας για τα Δικαιώματα των Θυμάτων το 2012 (2012/29/ΕΕ) αποτέλεσε σημαντική εξέλιξη για την ενίσχυση της θέσης τους στη δικαιοσύνη, καθώς θέσπισε μια σειρά δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων πληροφόρησης, υποστήριξης και προστασίας με βάση τις ατομικές ανάγκες των θυμάτων, των δικονομικών δικαιωμάτων και του δικαιώματος έκδοσης απόφασης για χορήγηση αποζημίωσης από τον δράστη μετά το πέρας της ποινικής διαδικασίας. Στα παιδιά θύματα αναγνωρίστηκαν ειδικές ανάγκες και δικαιώματα προστασίας.

Από την άλλη, σήμερα, στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής στρατηγικής για τα δικαιώματα του παιδιού, σημαντική θέση καταλαμβάνει η φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη, δηλαδή η διαμόρφωση δικαστικών συστημάτων που υποστηρίζουν τα δικαιώματα και τις ανάγκες των παιδιών, όποια κι αν είναι η θέση από την οποία συμμετέχουν στη δικαστική διαδικασία (ύποπτα και κατηγορούμενα

παιδιά, θύματα και μάρτυρες κ.λπ.).¹ Πρόκειται για τον τέταρτο θεματικό άξονα της στρατηγικής, όπου, μεταξύ άλλων, υποδεικνύεται η στοχευμένη και ολοκληρωμένη υποστήριξη των ανηλίκων θυμάτων στο πλαίσιο της εν εξελίξει αναθεώρησης της Οδηγίας για τα Δικαιώματα των Θυμάτων.²

Στο παρόν άρθρο παρουσιάζεται ο διάλογος που αναπτύσσεται σχετικά με την ενίσχυση της υποστήριξης και προστασίας των ανηλίκων θυμάτων στο πλαίσιο των εργασιών της αναθεώρησης της Οδηγίας για τα Δικαιώματα των Θυμάτων. Αρχικά, παρουσιάζονται συνοπτικά το γενικό πλαίσιο και οι στοχεύσεις της αναθεώρησης, η γενική κατεύθυνση που δίνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (εφεξής Επιτροπή) και το περίγραμμα της προσωρινής συμφωνίας που έχει επιτευχθεί με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (εφεξής Συμβούλιο) και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Στη συνέχεια, το άρθρο επικεντρώνεται στη συζήτηση που διαμείβεται γύρω από τις διατάξεις που άμεσα ή έμμεσα αφορούν το ανήλικο θύμα. Τέλος, παρουσιάζεται η προσέγγιση του θέματος από την Εθνική Στρατηγική για την Πρόληψη της Βίας και την Αντιμετώπιση της Παραβατικότητας Ανηλίκων, στο ειδικό μέρος που αφορά τη φιλική προς τα παιδιά ποινική δικαιοσύνη.³

1. Το γενικό πλαίσιο της αναθεώρησης της Οδηγίας για τα Δικαιώματα των Θυμάτων

Τον Ιούνιο του 2020 η Επιτροπή ενέκρινε τη πρώτη στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα των θυμάτων (2020-2025) με σκοπό να εντείνει τη δραστηριότητα για τη διασφάλιση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλα τα θύματα εγκλημάτων στην ΕΕ.⁴ Η στρατηγική αναπτύσσεται σε δύο άξονες. Ο πρώτος άξονας αφορά στην ενδυνάμωση των θυμάτων, και ειδικότερα (i) στην αποτελεσματική επικοινωνία με τα θύματα και στην παροχή ασφαλούς περιβάλλοντος για την καταγγελία αξιόποινων πράξεων από αυτά· (ii) στη βελτίωση της παροχής υποστήριξης και προστασίας στα πλέον ευάλωτα θύματα· και (iii) στη διευκόλυνση της πρόσβασης των θυμάτων σε αποζημίωση. Ο δεύτερος άξονας αφορά στη συνεργασία για τα δικαιώματα των θυμάτων, η οποία επιδιώκεται μέσα από (i) την ενίσχυση της συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ

1. Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη (2010), αυτή έχει στόχο να προστατεύει τους νέους από ταλαιπωρίες, να φροντίζει να έχουν θέση και λόγο, να λαμβάνει υπόψη και να ερμηνεύει δεόντως τα λεγόμενά τους χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την αξιοπιστία της δικαιοσύνης ή το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού, να επιδεικνύει ευαισθησία στο νεαρό της ηλικίας τους, να προσαρμόζεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των παιδιών και να εγγυάται εξατομικευμένη προσέγγιση χωρίς να τα στιγματίζει ή να βάζει ταμπέλες.

2. Βλ. και European Commission (2024). Delivering on the EU Strategy on the Rights of the Child (2022-2027), 23 Απριλίου 2024.

3. Αρτινοπούλου Β., Γεωργιάδου Β., Μπαμπάλης Θ., Κανδυλάκη Α., Βαμβακάς Β., Πατσάκης Κ., Ζαγούρα Π., & Αλεξανδρίδης Α. (2025). Εθνική Στρατηγική για την Πρόληψη της Βίας και την Αντιμετώπιση της Παραβατικότητας Ανηλίκων (2025-2030): Δίπλα στα Παιδιά – Απέναντι στη Βία. Προεδρία της Κυβέρνησης – Ελληνική Δημοκρατία.

4. ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ - Στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα των θυμάτων (2020-2025) [COM(2020) 258 final].

όλων των σχετικών φορέων, και (ii) την ενίσχυση της διεθνούς διάστασης των δικαιωμάτων των θυμάτων. Στο πλαίσιο της στρατηγικής, θεσπίστηκε σε ενωσιακό επίπεδο η πλατφόρμα για τα δικαιώματα των θυμάτων και ανατέθηκε στον Συντονιστή της Επιτροπής για τα δικαιώματα των θυμάτων η ειδική αποστολή της διασφάλισης της συνοχής και της αποτελεσματικότητας των δράσεων που αφορούν τα δικαιώματα των θυμάτων.⁵ Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέλαβε να συνεχίσει να αξιολογεί πιθανές ελλείψεις σχετικά με την προστασία των θυμάτων και να υποβάλει τυχόν νομοθετικές προτάσεις για την περαιτέρω ενίσχυση των δικαιωμάτων τους. Στην έκθεση αξιολόγησης της Οδηγίας από την Επιτροπή, η οποία εγκρίθηκε στις 28 Ιουνίου 2022, αναδείχθηκε ότι, μολονότι η Οδηγία έχει αποφέρει γενικά τα προσδοκώμενα οφέλη,⁶ εξακολουθούν να υφίστανται ελλείψεις και προβλήματα που σχετίζονται και με τις προτεραιότητες που είχαν τεθεί από την ως άνω στρατηγική.⁷ Ειδικότερα, διαπιστώθηκε ότι τα θύματα δεν ήταν σε θέση να ασκήσουν αποτελεσματικά τα δικαιώματά τους όσον αφορά την πρόσβαση σε πληροφορίες, την παροχή υποστήριξης και προστασίας σύμφωνα με τις ατομικές τους ανάγκες, τη συμμετοχή τους στις ποινικές διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένης και της πρόσβασής τους σε αποζημίωση από τον δράστη στο πλαίσιο της εν λόγω διαδικασίας. Η Επιτροπή επεσήμανε την έλλειψη σαφήνειας και ακρίβειας αναφορικά με ορισμένα δικαιώματα, αλλά και το μεγάλο περιθώριο ελιγμού που διαθέτουν τα κράτη μέλη για τη μεταφορά των δικαιωμάτων στο εθνικό δίκαιο, όπως π.χ. αναφορικά με το δικαίωμα ατομικής αξιολόγησης των αναγκών των θυμάτων και το δικαίωμα σε υπηρεσίες ειδικής υποστήριξης, όπου τα ουσιώδη συστατικά τους στοιχεία επαφίενται στις εθνικές διαδικασίες.

Για τους λόγους αυτούς, σε σύντομο χρόνο, η Επιτροπή επεξεργάστηκε πρόταση τροποποίησης της οδηγίας 2012/29/ΕΕ για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαισίου 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου, την οποία υπέβαλε στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 12 Ιουλίου 2023.⁸ Στη συνέχεια, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διατύπωσε τη θέση του (σε πρώτη ανάγνωση) και η σχετική έκθεση⁹ κατατέθηκε

5. Βλ. και https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/protecting-victims-rights/ec-coordinator-victims-rights_en

6. Η Οδηγία αξιολογήθηκε υπό το πρίσμα πέντε κριτηρίων: αποτελεσματικότητα, συνάφεια, αποδοτικότητα, συνοχή και προστιθέμενη αξία για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

7. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT EVALUATION of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA [SWD (2022) 180 final].

8. Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL amending Directive 2012/29/EU establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA [COM/2023/424 final].

9. Committee report tabled for plenary, 1st reading (25-3-2024), REPORT on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2012/29/EU establishing minimum standards on the rights, support and pro-

στις 25 Μαρτίου 2024, ενώ το Συμβούλιο (Δικαιοσύνη και Εσωτερικές Υποθέσεις) κατέληξε σε γενική προσέγγιση επί της πρότασης της Επιτροπής¹⁰ κατά τη σύνοδό του στις 13 Ιουνίου 2024. Τα κείμενα αυτά αποτελούν τη βάση των διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας. Πολύ πρόσφατα, στις 10 Δεκεμβρίου 2025 επετεύχθη άτυπη/προσωρινή πολιτική συμφωνία μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την επικαιροποίηση της Οδηγίας για τα δικαιώματα των θυμάτων.

Στο γενικό πλαίσιο της προσωρινής συμφωνίας περιέχονται τα εξής:

- ενίσχυση των δικαιωμάτων των θυμάτων κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, μεταξύ άλλων μέσω της παροχής ενημέρωσης και συναισθηματικής υποστήριξης στους χώρους των δικαστηρίων, της νομικής συνδρομής καθ' όλη τη διάρκεια της δίκης για τα θύματα με ανεπαρκείς οικονομικούς πόρους, καθώς και της επιτάχυνσης της καταβολής της επιδικασθείσας αποζημίωσης από τον δράστη·
- δημιουργία γραμμών βοήθειας για την παροχή πληροφοριών, υποστήριξης και παραπομπής σε συναφείς υπηρεσίες, διαθέσιμων διαδικτυακά, μέσω εφαρμογών, καθώς και μέσω του ενωσιακού αριθμού τηλεφωνικής υποστήριξης 116 006·
- καθιέρωση της δυνατότητας αναφοράς αξιόποινων πράξεων τόσο αυτοπροσώπως όσο και διαδικτυακά, με ιδιαίτερη μνεία σε άτομα των οποίων η ελευθερία τελεί υπό περιορισμό, όπως είναι οι κρατούμενοι, άτομα σε ιδρυματική φροντίδα και πρόσωπα που διαμένουν σε δομές σχετιζόμενες με τη μετανάστευση και υπηκόους τρίτων χωρών, καθώς και διευκόλυνση της αναφοράς μέσω τρίτων, όπως οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών·
- παροχή υπηρεσιών υποστήριξης σε θύματα με ειδικές ανάγκες, βάσει ατομικής αξιολόγησης από κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό, συμπεριλαμβανομένης (α) ειδικής υποστήριξης σε θύματα που χρήζουν φυσικής προστασίας ή που βρίσκονται σε απειλητικές για τη ζωή συνθήκες και σε θύματα σεξουαλικής βίας, καθώς και (β) υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης που μπορεί να περιλαμβάνουν, όπου αυτό προβλέπεται από

tection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA (A9-0157/2024, 25-3-2024). Από πλευράς του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων/LIBE (με εισηγητή τον Javier Zarzalejos) και η Επιτροπή Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ισότητας των Φύλων/FEMM (με εισηγήτρια την Maria Soraya Rodriguez Ramos) έφεραν την κύρια ευθύνη. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε την διαπραγματευτική εντολή του κατά τη σύνοδο ολομέλειας στις 11 Απριλίου 2024 και η πρόταση παραπέμφθηκε στις ως άνω Επιτροπές για την έναρξη διοργανικών διαπραγματεύσεων.

10. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2012/29/EU establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA - General approach (ST 11260 2024 INIT - OUTCOME OF PROCEEDINGS, 14/06/2024 & ST 10255 2024 INIT - 'I/A' ITEM NOTE, 24/05/2024).

την εθνική νομοθεσία, επείγουσα αντισύλληψη, θεραπεία μετά την έκθεση σε κίνδυνο, εξετάσεις για σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα και πρόσβαση σε άμβλωση·

- διασφάλιση των υψηλότερων προτύπων προστασίας και υποστήριξης για τα ανήλικα θύματα, μέσω υιοθέτησης μιας φιλικής προς το παιδί προσέγγισης και παροχής ποικίλων υπηρεσιών (π.χ. ιατρική εξέταση, ψυχολογική υποστήριξη, βιντεοσκόπηση καταθέσεων, αναφορά εγκλημάτων), κατά προτίμηση στον ίδιο χώρο.

2. Η Φιλική προς τα Παιδιά Δικαιοσύνη και η αναθεώρηση της Οδηγίας για τα Δικαιώματα των Θυμάτων

2.1. Διαπιστώσεις και προτεραιότητες

Στο πλαίσιο της προβληματικής που ανέδειξε η Επιτροπή και της ειδικότερης συζήτησης για την αναβάθμιση των ειδικών δικαιωμάτων των ανήλικων θυμάτων στο πλαίσιο της πρότασης τροποποίησης της Οδηγίας ξεχωρίζουν τρία βασικά ζητήματα:

- Τα θύματα δεν λαμβάνουν πάντα πληροφόρηση σχετικά με τα δικαιώματά τους ή λαμβάνουν ανεπαρκή πληροφόρηση που δυσχεραίνει σοβαρά την άσκησή τους. Όσον αφορά στα παιδιά θύματα, εκτιμάται ότι μόλις το 30% αυτών που ζουν στην ΕΕ λαμβάνουν πληροφόρηση με τρόπο προσαρμοσμένο στις ανάγκες τους.
- Στα ευάλωτα θύματα, όπως είναι, μεταξύ άλλων τα παιδιά, δεν εξασφαλίζεται πάντα έγκαιρη αξιολόγηση της ανάγκης τους για προστασία.
- Τα ευάλωτα θύματα συχνά δεν μπορούν να λάβουν ειδική υποστήριξη, όπως εκτεταμένη ψυχολογική θεραπεία, ενώ ειδικότερα τα ανήλικα θύματα συχνά δεν μπορούν να τύχουν στοχευμένης προσέγγισης που να βασίζεται στη συνεργασία μεταξύ διαφόρων φορέων.

Σε απάντηση των παραπάνω διαπιστώσεων, η Επιτροπή θέτει τρεις ειδικούς στόχους και προβαίνει σε αντίστοιχες νομοθετικές προτάσεις ως εξής:

(α) Βελτίωση της πρόσβασης των θυμάτων σε πληροφόρηση, για την εξασφάλιση της οποίας προτείνεται:

- η θέσπιση εθνικού μηχανισμού συντονισμού μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου, των δικαστικών αρχών και των οργανώσεων υποστήριξης, με έμφαση στη δημιουργία και τη χρήση ειδικών πρωτοκόλλων, μεταξύ άλλων, για την παροχή πληροφοριών στα θύματα που τελούν σε συνθήκες περιορισμένης κινητικότητας (σε δομές ή σε καθεστώς κράτησης),
- η υποχρέωση οι εθνικές γραμμές βοήθειας για τα θύματα να αποτελούν το πρώτο σημείο

επαφής για όλα τα θύματα, να παρέχουν συναισθηματική υποστήριξη και να παραπέμπουν τα θύματα σε υπηρεσίες ειδικής υποστήριξης, μέσω ειδικής τηλεφωνικής γραμμής και πρόσβασης σε ιστότοπο προηγμένης τεχνολογίας για την παροχή βέλτιστης πρόσβασης στις περισσότερες ομιλούμενες γλώσσες και στα άτομα με αναπηρία.

(β) Στενότερη ευθυγράμμιση των μέτρων προστασίας των θυμάτων με τις ανάγκες τους, για την επίτευξη της οποίας προτείνεται:

- η αναβάθμιση της ατομικής αξιολόγησης των αναγκών προστασίας των θυμάτων, μεταξύ άλλων με
 - i) τη διενέργεια της αξιολόγησης κατά την πρώτη επαφή με τις αρμόδιες αρχές,
 - ii) τη συμμετοχή υπηρεσιών υποστήριξης, αρχών επιβολής του νόμου και δικαστικών αρχών,
 - iii) την αξιολόγηση των κινδύνων που ενέχει ο δράστης,
 - iv) την προσθήκη αξιολόγησης των ατομικών αναγκών για υποστήριξη, αλλά και με την ενίσχυση της χρήσης μέτρων προστασίας για την προστασία της σωματικής ακεραιότητας των θυμάτων (εντολές προστασίας) όταν κρίνεται σκόπιμο.

(γ) Βελτίωση της πρόσβασης των ευάλωτων θυμάτων, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, σε ειδική υποστήριξη, για την κατοχύρωση της οποίας προτείνεται:

- η διαθεσιμότητα υπηρεσιών ειδικής υποστήριξης για όλα τα ανήλικα θύματα στους ίδιους χώρους με βάση το μοντέλο Barnahus, η παροχή δηλαδή, υπό την ίδια στέγη, διυπηρεσιακής υποστήριξης, προστασίας και δωρεάν ψυχολογικής βοήθειας για την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των αναγκών τους, για όσο διάστημα απαιτείται,
- η διαθεσιμότητα υπηρεσιών ειδικής υποστήριξης για όλα τα ευάλωτα θύματα, συμπεριλαμβανομένης δωρεάν ψυχολογικής βοήθειας, για όσο διάστημα κρίνεται αναγκαίο, σύμφωνα με την ατομική αξιολόγηση,
- ο εθνικός συντονισμός των υπηρεσιών υποστήριξης, των αρχών επιβολής του νόμου και των δικαστικών αρχών.

2.2. Νομοθετικές επιλογές που αφορούν στα ανήλικα θύματα:

προτάσεις και διαπραγμάτευση

Η πρόταση της Επιτροπής αναπτύσσεται σε δύο κατευθύνσεις: (α) στη βελτίωση των ισχυουσών προβλέψεων, αλλά και (β) στην περαιτέρω θεσμική κατοχύρωση των ανήλικων θυμάτων. Στην αιτιολογική έκθεση της πρότασης και στις αιτιολογικές σκέψεις αναλύεται η σκοπιμότητα και η καταλληλότητα των επιμέρους νομοθετικών επιλογών. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εισηγούνται τροποποιήσεις/τροπολογίες και προσαρμογές στο κείμενο των αιτιολογικών σκέψεων και στο κείμενο των διατάξεων εξίσου.

2.1.1. Ενίσχυση των δικαιωμάτων κατά την παροχή πληροφοριών και υποστήριξης στα ανήλικα θύματα

2.2.1.1. Καταγγελία αξιόποινων πράξεων

Στην πρόταση της Επιτροπής, σε ένα νέο άρθρο (άρθρο 5α), επιδιώκεται η διευκόλυνση των καταγγελιών των θυμάτων με τη δημιουργία εύκολα προσβάσιμων και εύχρηστων τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών. Στη σχετική αιτιολογική σκέψη, σχολιάζεται ότι όλα τα ευάλωτα θύματα, όπως τα ανήλικα θύματα ή τα θύματα που τελούν υπό κράτηση, τα οποία βρίσκονται σε κατάσταση εκφοβισμού ή εξαρτώνται με οποιονδήποτε άλλον τρόπο από τον δράστη ή των οποίων η ελευθερία κίνησης είναι περιορισμένη, θα πρέπει να μπορούν να καταγγέλλουν αξιόποινες πράξεις υπό συνθήκες που λαμβάνουν υπόψη την ιδιαίτερη κατάστασή τους, στη βάση ειδικών για τον σκοπό αυτό πρωτοκόλλων. Στην προτεινόμενη διάταξη περιγράφονται ως χώροι περιορισμένης κινητικότητας οι φυλακές, τα κέντρα κράτησης, τα κελιά προσωρινής κράτησης και οι ειδικές εγκαταστάσεις για αιτούντες και δικαιούχους διεθνούς προστασίας. Είναι ενδιαφέρον ότι, στην εισήγησή του επί της συγκεκριμένης διάταξης, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κάνει ξεχωριστή μνεία σε ειδικούς χώρους φιλοξενίας παιδιών, συμπεριλαμβανομένων ιδρυμάτων ψυχικής υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, ορφανοτροφείων κ.λπ., ενώ στην αντίστοιχη αιτιολογική σκέψη τονίζει την αναγκαιότητα να εφαρμόζονται στους ιδρυματικούς χώρους κατάλληλοι μηχανισμοί διευκόλυνσης καταγγελιών, μέσω π.χ. προδραστικού συστήματος παρακολούθησης και αιφνιδιαστικών επισκέψεων από ανεξάρτητες αρχές. Στην προσωρινή συμφωνία έχει συμπεριληφθεί η αναφορά στις ειδικές δομές φιλοξενίας για παιδιά.

Επιπλέον, στην προτεινόμενη από την Επιτροπή διάταξη ορίζεται ότι στην περίπτωση των παιδιών τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι διαδικασίες καταγγελίας είναι ασφαλείς, εμπιστευτικές, σχεδιασμένες και προσβάσιμες με φιλικό προς τα παιδιά τρόπο και χρησιμοποιούν γλώσσα που συνάδει με την ηλικία και την ωριμότητά τους. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συμπληρώνει ότι εάν στο αδίκημα εμπλέκεται ο ασκών τη γονική μέριμνα, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι η υποβολή καταγγελίας δεν εξαρτάται από τη συγκατάθεσή του, και κυρίως λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για την προστασία της ασφάλειας του παιδιού προτού κοινοποιηθεί η καταγγελία στο πρόσωπο που ασκεί τη γονική μέριμνα. Η προσωρινή συμφωνία έχει συμπεριλάβει την προσέγγιση αυτή.

2.2.1.2. Στοχευμένη και ολοκληρωμένη υποστήριξη και προστασία των ανήλικων θυμάτων

Η Επιτροπή διατυπώνει τον έντονο προβληματισμό της σχετικά με την έλλειψη προσέγγισης με γνώμονα το παιδί και την απουσία κοινής αντίληψης αναφορικά με την στοχευμένη και ολοκληρωμένη υποστήριξη των παιδιών θυμάτων. Προβλήματα εντοπίζονται στις βιντεοσκοπήσεις παιδιών για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων, στη φιλική προς τα παιδιά συμμετοχή σε δίκες και στις εξατομικευμένες προσεγγίσεις για τα πλέον ευάλωτα παιδιά σε διάφορα

κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Στο σκεπτικό της πρότασης Οδηγίας δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο να αποφευχθούν οι σοβαρές και στιγματιστικές συνέπειες της θυματοποίησης στη νεαρή ηλικία, καθώς και στο να προστατευθούν τα πλέον ευάλωτα ανήλικα θύματα, συμπεριλαμβανομένων των ανήλικων θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης, των ανήλικων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και των ανήλικων θυμάτων που με οποιονδήποτε τρόπο έχουν πληγεί ιδιαίτερα λόγω της σοβαρότητας του εγκλήματος. Στα πλέον ευάλωτα θύματα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συμπεριλαμβάνει και τα ανήλικα χωρίς γονική μέριμνα, καθώς και τα ανήλικα που είναι τέκνα προσώπου του οποίου ο θάνατος προκλήθηκε άμεσα από αξιόποινη πράξη που σχετίζεται με βία κατά γυναικών ή εξ οικείων βία.

Με συνέπεια προς την παραπάνω θεώρηση, στην πρόταση της Επιτροπής αφιερώνεται νέο άρθρο (άρθρο 9α) με περιεχόμενο την παροχή στοχευμένης και ολοκληρωμένης υποστήριξης και προστασίας στα παιδιά, με επίκεντρο τη συντονισμένη και συνεργατική προσέγγισης όλων των συναρμόδιων υπηρεσιών σύμφωνα με το μοντέλο Μπάρναχους (Barnahus), το οποίο χαρακτηρίζεται ως «το πλέον προηγμένο παράδειγμα μιας προσέγγισης της δικαιοσύνης που έχει ως γνώμονα το παιδί». Έτσι, στα φιλικά προς τα παιδιά μέτρα που ήδη περιλαμβάνονται στην ισχύουσα Οδηγία (όπως βιντεοσκόπηση καταθέσεων, φιλικές προς τα παιδιά συνεντεύξεις με το ίδιο πρόσωπο κ.λπ.) προτείνεται από την Επιτροπή οι αρχές επιβολής του νόμου, οι δικαστικές αρχές ποινικής δικαιοσύνης, οι υπηρεσίες προστασίας των παιδιών και οι επαγγελματίες στους τομείς της ιατρικής και της ψυχικής υγείας, να συνεργάζονται κάτω από την ίδια στέγη, να αξιολογούν από κοινού την κατάσταση του παιδιού και να αποφασίζουν σχετικά με τη συνέχεια που θα δοθεί.¹¹ Αλλά και στην εισήγηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου όσον αφορά τη σχετική αιτιολογική σκέψη, το μοντέλο Μπάρναχους (Barnahus) χαρακτηρίζεται ως «αποδεδειγμένα ορθή πρακτική».

Αναλυτικά, στη νέα διάταξη (άρθρο 9α), με τίτλο «Υπηρεσίες στοχευμένης και ολοκληρωμένης υποστήριξης για παιδιά», η Επιτροπή ζητά από τα κράτη μέλη να αναλάβουν την ευθύνη να παρέχουν την κατάλληλη για την ηλικία των παιδιών υποστήριξη και την αναγκαία για την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση της πληθώρας των αναγκών των ανήλικων θυμάτων προστασία. Τούτο προϋποθέτει τη λειτουργία ενός συντονισμένου διυπηρεσιακού μηχανισμού ο οποίος θα εξασφαλίζει, εντός του ίδιου χώρου, εξειδικευμένες και φιλικές προς τα παιδιά υπηρεσίες, και συγκεκριμένα: α) παροχή πληροφοριών, β) ιατρική εξέταση, γ) συναισθηματική και ψυχολογική υποστήριξη, δ) δυνατότητα καταγγελίας αξιόποινων πράξεων, ε) ατομική αξιολόγηση των αναγκών προστασίας και υποστήριξης, στ) μαγνητοσκόπηση των καταθέσεων.

11. Το σκεπτικό της συγκεκριμένης ρύθμισης απαντάται στην αναλυτική επεξήγηση των επιμέρους διατάξεων της πρότασης (σημείο β), στην εκεί παραπομπή στο Δίκτυο Barnahus (<https://barnahus.eu/barnahus/about-barnahus/>), και στην αιτιολογική σκέψη 8 της πρότασης.

Στην εισήγησή του αναφορικά με την προτεινόμενη διάταξη, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ζητά επιπλέον:

- Την επέκταση της ομάδας των παιδιών που επωφελούνται τέτοιων υπηρεσιών και την συμπερίληψη σε αυτά των ανήλικων μαρτύρων γενικά, με ιδιαίτερα μνεία στα παιδιά μάρτυρες εξ οικείων βίας εντός της οικογένειας ή της οικιακής μονάδας, λόγω του ότι υφίστανται άμεση ψυχολογική και συναισθηματική βλάβη που επηρεάζει την ανάπτυξή τους και διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο σωματικών και ψυχικών ασθενειών, τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα.
- Τη διεύρυνση των προσφερόμενων υπηρεσιών με ψυχοκοινωνική, εκπαιδευτική διοικητική υποστήριξη και νομική συνδρομή.
- Την υποχρέωση για τα κράτη μέλη να εξασφαλίζουν επαρκή και συνεχή χρηματοδότηση που θα επιτρέψει τη διαθεσιμότητα των υπηρεσιών αυτών.
- Την υποχρέωση για τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν την ανεξάρτητη αξιολόγηση της ποιότητας των υπηρεσιών - στη βάση μιας σαφούς, διαφανούς και τεκμηριωμένης μεθοδολογίας, εστιασμένης στον προσδιορισμό της ποιότητάς τους - και την προσαρμογή των υπηρεσιών σύμφωνα με αυτή την αξιολόγηση.

Στην αντίδρασή του επί της συγκεκριμένης πρότασης, το Συμβούλιο ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν το υψηλότερο δυνατό επίπεδο στοχευμένης και ολοκληρωμένης υποστήριξης και προστασίας στα ανήλικα θύματα, προσαρμοσμένο στις ατομικές τους ανάγκες, όπως και το να παρέχουν «ορισμένες ή όλες» τις προτεινόμενες υπηρεσίες στις ίδιες εγκαταστάσεις, χωρίς, ωστόσο, να καθίσταται τούτο υποχρεωτικό («όπου είναι δυνατό»). Της συντονισμένης και συνεργατικής προσέγγισης των δικαστικών αρχών και των κοινωνικών υπηρεσιών κρίνει ότι θα πρέπει να επωφελούνται με ιδιαίτερη προσοχή τα πλέον ευάλωτα θύματα, όπως αυτά που υφίστανται σοβαρή βλάβη, ιδίως τα θύματα σεξουαλικών αδικημάτων.

Κατά την τρέχουσα φάση διαπραγμάτευσης τείνει να υιοθετηθεί η πρόταση όπως έχει γενικά διατυπωθεί από την Επιτροπή, χωρίς, ωστόσο, να καθίσταται υποχρεωτική η παροχή των εν λόγω υπηρεσιών στον ίδιο χώρο. Δίνεται, ωστόσο, ισχυρή προτροπή σε αυτή την κατεύθυνση, με κριτήριο το συμφέρον του ανήλικου θύματος, κατά τη στάθμιση του οποίου λαμβάνεται υπόψη η σοβαρότητα της βλάβης από το έγκλημα. Επίσης, στην ομάδα των ωφελούμενων εντάσσονται και οι ανήλικοι μάρτυρες που έχουν υποστεί βλάβη, ενώ στις προσφερόμενες υπηρεσίες περιλαμβάνονται και η κοινωνική υποστήριξη και η διοικητική αρωγή. Στην παροχή της στοχευμένης και ολοκληρωμένης υποστήριξης και προστασίας προβλέπεται να μετέχουν δημόσιοι και μη κυβερνητικοί οργανισμοί.

2.2.2. Ενίσχυση των δικαιωμάτων κατά τη συμμετοχή των ανήλικων θυμάτων στην ποινική διαδικασία

2.2.2.1. Ατομική αξιολόγηση των ανήλικων θυμάτων

Όπως είναι γνωστό, η Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων προβλέπει τη διενέργεια της ατομικής τους αξιολόγησης προκειμένου να διερευνηθεί εάν παρουσιάζουν ειδικές ανάγκες προστασίας λόγω του ότι είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε πρόκληση βλάβης από την ποινική διαδικασία (σε δευτερογενή θυματοποίηση) και σε πρόκληση βλάβης από τον δράστη (σε επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση, εκφοβισμό και/ή αντεκδίκηση). Για τα ανήλικα θύματα, οι ειδικές αυτές ανάγκες τεκμαίρονται λόγω της ηλικίας τους και η ατομική αξιολόγηση διεξάγεται προκειμένου να προσδιορισθούν τα ειδικότερα μέτρα προστασίας που είναι κατά περίπτωση σκόπιμα, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα (ειδικές τεχνικές συνεντεύξεων, απουσία οπτικής επαφής με τον δράστη και τη μη υποχρεωτική παρουσία στην αίθουσα του δικαστηρίου).

Στην πρόταση της Επιτροπής η διαδικασία της ατομικής αξιολόγησης, η οποία αφορά εξίσου σε ανήλικα και ενήλικα θύματα, αναβαθμίζεται σε πολλά επίπεδα, οι δε αντιδράσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου ποικίλουν.

Προτείνεται:

(α) Η διενέργειά της να επισπεύδεται, κατά τον χρόνο της πρώτης επαφής με τις αρμόδιες αρχές και να διαρκεί για όσο διάστημα απαιτείται ανάλογα με τις ειδικές ανάγκες κάθε θύματος. Εν προκειμένω, το Συμβούλιο υιοθετεί μια πιο ευέλικτη διατύπωση προτείνοντας η ατομική αξιολόγηση να διεξάγεται κατά το αρχικότερο δυνατό στάδιο, όπως είναι αυτό της πρώτης επαφής με τις αρχές, επιλογή που φαίνεται να επικρατεί κατά τις διαπραγματεύσεις. Επίσης, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προτείνει η αξιολόγηση να διεξάγεται με ιδιαίτερη προσοχή από εξειδικευμένους επαγγελματίες προς το βέλτιστο συμφέρον του θύματος, ενώ η προσωρινή συμφωνία κινείται στην κατεύθυνση της αξιοποίησης καταρτισμένου προσωπικού.

(β) Η ατομική αξιολόγηση να οδηγεί και στην παροχή δωρεάν ψυχολογικής υποστήριξης του θύματος για όσο διάστημα είναι αναγκαίο. Για το Συμβούλιο, η ατομική αξιολόγηση είναι καθοριστική και για την εφαρμογή της στοχευμένης και ολοκληρωμένης υποστήριξης και προστασίας του ανήλικου θύματος, θέση που φαίνεται να κυριαρχεί στο πλαίσιο της συμφωνίας.

(γ) Εάν διαπιστώνεται ανάγκη συνέχειας της αξιολόγησης, αυτή να διενεργείται σε συνεργασία με θεσμικά όργανα και οργανισμούς, ανάλογα με το στάδιο της διαδικασίας και τις ατομικές ανάγκες των θυμάτων, στη βάση πρωτοκόλλων. Εν προκειμένω, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εισηγείται την εμπλοκή και των υπηρεσιών γενικής ή ειδικής υποστήριξης

θυμάτων και τούτο φαίνεται να υιοθετείται προς το παρόν από τη συμφωνία, όπου διευκρινίζεται ότι περιλαμβάνεται και η παραπομπή σε τέτοιες υπηρεσίες.

(δ) Κατά την αξιολόγηση να λαμβάνονται υπόψη οι εμπειρίες διακρίσεων σε βάρος του θύματος λόγω συγκεκριμένων προσωπικών χαρακτηριστικών του, μεμονωμένων ή στον συνδυασμό τους (το βιολογικό ή κοινωνικό φύλο, η ηλικία, η αναπηρία, η θρησκεία ή οι πεποιθήσεις, η γλώσσα, η φυλετική, κοινωνική ή εθνοτική καταγωγή, ο γενετήσιος προσανατολισμός). Η εισήγηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να συμπεριληφθεί και το στοιχείο του καθεστώτος διαμονής φαίνεται να υιοθετείται, ενώ η πρόταση του Συμβουλίου να μην διατυπωθεί διάκριση μεταξύ βιολογικού και κοινωνικού φύλου φαίνεται ότι ακολουθείται, με την ταυτόχρονη διευκρίνιση να λαμβάνεται υπόψη η ταυτότητα φύλου.

(ε) Κατά την αξιολόγηση να λαμβάνεται υπόψη η σχέση του θύματος με τον δράστη, τα χαρακτηριστικά αυτού και οι κίνδυνοι που ενέχει, όπως, μεταξύ άλλων, ο κίνδυνος κακοποίησης ανήλικου.

(στ) Η ατομική αξιολόγηση να επικαιροποιείται σε τακτά χρονικά διαστήματα, ώστε να διασφαλίζεται ότι τα μέτρα υποστήριξης και προστασίας απαντούν στη μεταβαλλόμενη κατάσταση του θύματος. Στην προσωρινή συμφωνία περιλαμβάνεται και η επικαιροποίηση υφιστάμενων μέτρων, αλλά και η λήψη νέων όπου απαιτείται, σύμφωνα με την εισήγηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Όλα τα παραπάνω αποκτούν ιδιαίτερη βαρύτητα όταν η ατομική αξιολόγηση αφορά σε ανήλικο θύμα. Στην πρόταση, εξάλλου, της Επιτροπής υπενθυμίζεται ότι αυτή οργανώνεται στο πλαίσιο της στοχευμένης και ολοκληρωμένης υποστήριξης του ανήλικου θύματος. Είναι επίσης ενδιαφέρον ότι στην τοποθέτηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου επί της συγκεκριμένης διάταξης γίνεται ειδική μνεία στις ειδικές ανάγκες των ανήλικων θυμάτων που στερούνται γονικής μέριμνας, η δε επισήμανση αυτή έχει προς το παρόν ενσωματωθεί στο κείμενο της προσωρινής συμφωνίας.

2.2.2.2. Προστασία των ανήλικων θυμάτων κατά την ποινική διαδικασία

Η ατομική αξιολόγηση του ανήλικου θύματος είναι καθοριστική για τον προσδιορισμό των μέτρων προστασίας κατά τις ποινικές διαδικασίες και δίνει πρόσβαση τόσο σε μέτρα που απευθύνονται σε θύματα με ειδικές ανάγκες (άρθρο 23) όσο και σε μέτρα που αφορούν στην ειδική κατηγορία των παιδιών θυμάτων (άρθρο 24). Στην πρότασή της, η Επιτροπή ενισχύει την πρώτη κατηγορία με μέτρα διασφάλισης της προστασίας των σωματικής ακεραιότητας. Στη δε δεύτερη προστίθεται η πρόβλεψη ότι όταν στην αξιόποινη πράξη εμπλέκεται ο ασκών τη γονική μέριμνα ή θα μπορούσε να υπάρξει οποιαδήποτε άλλη σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ των ανήλικων θυμάτων και του ασκούντος τη γονική μέριμνα, τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού και διασφαλίζουν ότι κάθε πράξη που απαιτεί συναίνεση δεν

εξαρτάται από τη συναίνεση του ασκούντος τη γονική μέριμνα. Στην εισήγησή του επί των διατάξεων για την προστασία των ανήλικων θυμάτων κατά την ποινική διαδικασία, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υπενθυμίζει το δικαίωμα του παιδιού σε ακρόαση και στο υπέρτατο συμφέρον του, και τούτο περιλαμβάνεται στην προσωρινή συμφωνία επί της πρότασης.

2.2.3. Οργάνωση υπηρεσιών – εκπόνηση πρωτοκόλλων

Στην πρόταση της Επιτροπής (νέο άρθρο 26α) περιλαμβάνεται η θέσπιση και εφαρμογή ειδικών πρωτοκόλλων σχετικά με την οργάνωση υπηρεσιών και δράσεων της Οδηγίας. Τα πρωτόκολλα επιδιώκουν την ουσιαστική άσκηση των δικαιωμάτων των θυμάτων σε πληροφόρηση, αξιολόγηση, υποστήριξη και προστασία σύμφωνα με τις μεταβαλλόμενες ατομικές τους ανάγκες και θα πρέπει να θεσπίζονται με νομοθετικά μέτρα ώστε να απαντούν στις ιδιαιτερότητες των συστημάτων των κρατών μελών. Για τον λόγο αυτό, στην κατάρτισή τους θα πρέπει να εμπλέκονται όλες οι συναρμόδιες υπηρεσίες μέσω εθνικού συντονισμού και συνεργασίας: οι αρχές επιβολής του νόμου, οι εισαγγελικές και δικαστικές αρχές, οι αρχές κράτησης, οι υπηρεσίες αποκαταστατικής δικαιοσύνης και οι υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επισημαίνει στη σχετική αιτιολογική σκέψη ότι τα εθνικά πρωτόκολλα αποτελούν απαραίτητα εργαλεία για να επιτευχθεί καλός συντονισμός των ατομικών αξιολογήσεων, να αποφευχθεί η δευτερογενής θυματοποίηση και να ενισχυθεί η συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων αρχών, των υπηρεσιών γενικής υποστήριξης και των υπηρεσιών ειδικής υποστήριξης, συμπεριλαμβανομένων των σαφών τρόπων παραπομπής. Για τον λόγο αυτό, κατά την κατάρτισή τους προτείνει να λαμβάνει χώρα διαβούλευση με τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και σχετικές επαγγελματικές οργανώσεις, με την πρόταση αυτή να ενσωματώνει και η προσωρινή συμφωνία. Από την άλλη, το Συμβούλιο θεωρεί τα πρωτόκολλα εναλλακτικά με τις κατευθυντήριες γραμμές μη δεσμευτικού χαρακτήρα, και η προσωρινή συμφωνία τείνει να ασπάζεται τη θέση αυτή. Είναι σημαντικό ότι στο κείμενο της προσωρινής συμφωνίας ορίζεται ότι τα πρωτόκολλα ή οι μη δεσμευτικές κατευθυντήριες γραμμές καλύπτουν τη συνεργασία μεταξύ γενικών και ειδικών υπηρεσιών υποστήριξης, συμπεριλαμβανομένων και των υπηρεσιών στοχευμένης και ολοκληρωμένης υποστήριξης των ανήλικων θυμάτων..

Η δημιουργία και εφαρμογή των πρωτοκόλλων προβλέπεται ρητά για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των θυμάτων που τελούν σε κατάσταση περιορισμένης ελευθερίας. Στην εισήγησή του, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο περιλαμβάνει και τα παιδιά σε δομές φιλοξενίας στην κατηγορία αυτή.

Η κατάρτιση των πρωτοκόλλων στο πλαίσιο εθνικής συνεργασίας διάφορων φορέων αντανακλά, σύμφωνα με την Επιτροπή, την ευρύτερη ανάγκη της διασύνδεσης και του συντονισμού

των υπηρεσιών στην προστασία των θυμάτων. Στη σχετική αιτιολογική σκέψη, η Επιτροπή προτρέπει και τη στενή συνεργασία με τις υγειονομικές αρχές, τις εκπαιδευτικές δομές και τις κοινωνικές υπηρεσίες. Τούτο αναδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντικό για τα ανήλικα θύματα.

Αντί επιλόγου – Προτάσεις για την Ελλάδα

Οι συζητήσεις για την αναθεώρηση της Οδηγίας για τα Δικαιώματα των Θυμάτων ανέδειξαν εκ νέου τα ζητήματα της συμμετοχής και της προστασίας των ανήλικων θυμάτων στην ποινική διαδικασία. Στο πλαίσιο της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας, η διαπραγμάτευση βρίσκεται σε εξέλιξη. Η πρόθεση της ενδυνάμωσης της φιλικότητας των συστημάτων απέναντι στο παιδί θύμα είναι εμφανής στην πρόταση της Επιτροπής, ενώ ένθερμη καταγράφεται η τοποθέτηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, με το Συμβούλιο να προτρέπει επίσης στην κατεύθυνση αυτή.

Η Ομάδα Εμπειρογνομόνων για τη σύνταξη της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βία και την Αντιμετώπιση της Παραβατικότητας Ανηλίκων μελέτησε, στο πλαίσιο των εργασιών της, την πρόταση της Επιτροπής, τις αντιδράσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και διαμόρφωσε κατά τρόπο προσαρμοσμένο τις θέσεις της. Τούτο αποτυπώθηκε κυρίως στην ενίσχυση και την επέκταση της λειτουργίας του ειδικού θεσμού για την υποστήριξη και προστασία του ανήλικου θύματος στη χώρα μας, των Αυτοτελών Γραφείων Προστασίας Ανηλίκων Θυμάτων «Σπίτι του Παιδιού» (ΣτΠ).¹²

Όπως είναι γνωστό, τα Σπίτια του Παιδιού παρέχουν το πλαίσιο για τη δικανική κατάθεση του ανήλικου θύματος και μια γενική υποστήριξη σε ειδικές μόνο κατηγορίες, όπως είναι τα ανήλικα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης, θύματα ενδοοικογενειακής βίας και θύματα εμπορίας ανθρώπων. Έχουν θεσμοθετηθεί πέντε ΣτΠ (σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πειραιά, Πάτρα και Ηράκλειο Κρήτης), των οποίων, ωστόσο, η λειτουργία είναι προβληματική και αποσπασματική.¹³

Η Ομάδα Εμπειρογνομόνων πρότεινε την επέκταση του δικτύου τόσο γεωγραφικά (στην έδρα κάθε Εφετείου) όσο και στο επίπεδο των προσφερόμενων υπηρεσιών, στις συγκεκριμένες έστω κατηγορίες ανήλικων θυμάτων σύμφωνα με το μοντέλο Μπάρναχους (Barnahus), προκειμένου να εξασφαλίζεται:

12. Για την ελληνική περίπτωση μεταχείρισης του ανήλικου θύματος βλ. ενδεικτικά: Θεμελή, Ό. (2023). «Παιδιά χαμένα στην κατάθεση». Από την αποπλάνηση και τη σεξουαλική κακοποίηση, στη λήψη της δικανικής εξέτασης και την αποφυγή της δευτερογενούς θυματοποίησης. Εκδόσεις Τόπος. Αθήνα, ISBN 978-960-499-475-5, καθώς και Artinopoulou, V. (2024). Strengthening the rights of the child victims in Greece: The impact of the EU Directive 2012/29/EU. Στο M. Asche, L. Greuel, & T. B. Holland (επιμ.), *Liber Amicorum: Beinahe eine Festschrift für Arthur Hartmann* (σ. 43-60). LIT Verlag, Φρανκφούρτη, ISBN 978-3-86676-869-7.

13. Για τη λειτουργία των Σπιτιών του Παιδιού στην Ελλάδα, βλ. το σχετικό κείμενο που δημοσιεύεται στο παρόν τεύχος (στη στήλη «Εκ των έσω»).

- το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού,
- το δικαίωμά του ν' ακουστεί και να ληφθεί υπόψη μέσω της δικανικής κατάθεσης, χωρίς επαναλαμβανόμενες αφηγήσεις/συνεντεύξεις και αδικαιολόγητη καθυστέρηση,
- η πολύπλευρη και ενιαία υποστήριξη τόσο του ίδιου του παιδιού όσο και των αναίτιων οικείων του, σε ασφαλές, φιλικό και παιδοκεντρικό περιβάλλον,
- η σε βάθος χρόνου, αν είναι αναγκαίο, παρακολούθησή του.

Επιπλέον, η Ομάδα Εμπειρογνομόνων πρότεινε να παραπέμπονται υποχρεωτικά για ατομική αξιολόγηση και διερεύνηση των τυχόν ειδικών αναγκών προστασίας ανήλικα θύματα που υπέστησαν σημαντική βλάβη λόγω της σοβαρότητας του εγκλήματος, εγκλήματος που οφείλεται σε προκαταλήψεις ή διακρίσεις, θύματα τα οποία είναι ιδιαίτερα ευάλωτα λόγω της σχέσης τους με τον δράστη ή της εξάρτησής τους από αυτόν, θύματα με αναπηρίες κ.λπ., δηλαδή θύματα που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής ή χαρακτηρίζονται ως ιδιαίτερα ευάλωτα. Προτείνεται να παρέχονται στα εν λόγω θύματα οι κατάλληλες υπηρεσίες ειδικής υποστήριξης, συμπεριλαμβανομένης και της εξασφάλισης της προσωρινής τους στέγασης μαζί με ενήλικο πρόσωπο εμπιστοσύνης τους, όποτε αυτό κρίνεται σκόπιμο. Τέλος, προτείνεται τα ΣτΠ να παρέχουν υπηρεσίες γενικής υποστήριξης (ενημέρωση κ.λπ.) σε όλα τα ανήλικα θύματα.

Στοχεύοντας σε ένα συνεκτικό πλαίσιο αξιολόγησης και διαχείρισης περιστατικών, στην προσαρμοσμένη και κατάλληλη υποστήριξη ανηλίκων θυμάτων και στην έγκαιρη και επιμελή εξέταση των υποθέσεων, σε συμφωνία με τα παραπάνω, η Ομάδα Εμπειρογνομόνων πρότεινε μέτρα για την ενδυνάμωση της διυπηρεσιακής συνεργασίας και τη μεθοδολογία ατομικής αξιολόγησης και συγκεκριμένα:

- την εκπόνηση και καθιέρωση πρωτοκόλλων ενεργειών σε κάθε στάδιο, προς χρήση από τις εμπλεκόμενες Υπηρεσίες (αστυνομία, δικαστική και εισαγγελική Αρχή κ.λπ.),
- την εκπόνηση φιλικού προς τα παιδιά οδηγού πληροφόρησης σχετικά με την άσκηση των δικαιωμάτων τους, τον τρόπο συμμετοχής τους στην ποινική διαδικασία και τις υπάρχουσες υπηρεσίες υποστήριξης, από την πρώτη επαφή τους με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης,
- την εκπόνηση και καθιέρωση εργαλείων ατομικής αξιολόγησης/προσδιορισμού των ειδικών αναγκών προστασίας.

Τέλος, στο ευρύτερο υποστηρικτικό πλαίσιο της πρόληψης και αντιμετώπισης των θυματοποίησης των ανηλίκων εντάσσονται και οι προτάσεις της Ομάδας Εμπειρογνομόνων για τη σύσταση και λειτουργία των Κοινωνικών Υπηρεσιών στα Πρωτοδικεία, για τη λειτουργία ξενώνων επείγουσας φιλοξενίας παιδιών θυμάτων κακοποίησης – παραμέλησης και για την πλήρη ενεργοποίηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση.